

ऋजिश्वा भारद्वाजः। विश्वे देवाः। त्रिष्टुप्, १३-१५ उष्णिक्, १६ अनुष्टुप् ।

उदु त्यच्चक्षुर्महि मित्रयोराँ एति प्रियं वरुणयोरदब्धम्।

ऋतस्य शुचिं दर्शतमनीकं रुक्मो न दिव उदिता व्यद्यौत् ॥ ६.०५१.०१

प्रियम्- प्रेमपात्रम्। अदब्धम्- अहिंस्यम्। महि- महत्। मित्रयोः वरुणयोः- मित्रावरुणयोः। प्रेमाधिदेवता मित्रः। ऋताधिदेवता वरुणः। चक्षुः। त्यत्- तत्। उदेति। ऋतस्य- सूर्यस्य। शुचि- पवित्रम्। दर्शतम्- दर्शनीयम्। अनीकम्- तेजः। दिवः- नभसः। रुक्मः- हिरण्यम्। न- इव। उदिता- सूर्योदये। व्यद्यौत्- विद्योतते ॥१॥

वेदु यस्त्रीणि विदथान्येषां देवानां जन्म सनुतरा च विप्रः।

ऋजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन्नभि चष्टे सूरौ अर्य एवान् ॥ ६.०५१.०२

यः। त्रीणि। विदथानि- वेदितव्यानि भुवनानि। वेद- जानाति। एषाम्- एतेषाम्। देवानाम्। सनुतः- अन्तर्हितम्। जन्म। विप्रः- मेधावी वेद। ऋजु- ऋजूनि पुण्यानि। वृजिना- पापानि। च। मर्तेषु- मनुष्येषु। पश्यन्। सूरः- सूर्यः। अर्यः- आर्यः। एवान्- प्राप्तव्यानि फलानि। अभि चष्टे- प्रकाशयति ॥२॥

स्तुष उ वो मह ऋतस्य गोपानर्दिति मित्रं वरुणं सुजातान्।

अर्यमणं भगमदब्धधीतीनच्छा वोचे सधन्यः पावकान् ॥ ६.०५१.०३

महः- महतः। ऋतस्य- प्रकृतिनियतिभूतसत्यस्य। गोपान्- रक्षकान्। अदितिम्- अखण्डप्रकृतिम्। मित्रम्- स्नेहाधिदैवतम्। वरुणम्- ऋताधिदैवतम्। सुजातान्- सुष्ठु जातान्। अर्यमणम्- औदार्याधिदैवतम्। भगम्- सौभाग्याधिदैवतम्। अदब्धधीतीन्- अहिंस्यधियः। सधन्यः- धन्यान्। पावकान्- शोधकान्। स्तुषे- स्तौमि। अच्छ- तानभिलक्ष्य। वोचे- स्तुतिं ब्रवीमि ॥३॥

रिशादसः सत्पतीरदब्धान्महो राज्ञः सुवसनस्य दातृन्।

यूनः सुक्षत्रान्क्षयतो दिवो नृनादित्यान्याम्यदितिं दुवोयु ॥ ६.०५१.०४

रिशादसः- शत्रुबाधकान्। सत्पतीन्- सत्तापालकान्। अदब्धान्- अहिंस्यान्। महः- महतः।

राज्ञः- राजमानान्। सुवसनस्य- सुनिवासस्य। दातृन्- दायकान्। यूनः- तरुणान्। सुक्षत्रान्-

शोभनक्षत्रियान्। दिवः क्षयतः- स्वर्गेश्वरान्। नृन्- नेतृन्। आदित्यान्- अखण्डप्रकृतिजान्।

अदितिम्- अखण्डप्रकृतिम्। दुवोयु- परिचरणकामाम्। यामि- प्रपद्ये ॥४॥

द्यौश्पितृः पृथिवि मातरधुगन्ने भ्रातर्वसवो मृळता नः।

विश्व आदित्या अदिते सजोषा अस्मभ्यं शर्म बहुलं वि यन्त ॥ ६.०५१.०५

पितः- हे जनक। द्यौः- द्युलोक। मातः- हे जननि। पृथिवि- भूमे। अधुक्- अद्रोग्धि। भ्रातः- हे

सोदराः। वसवः- शरण्या देवाः। नः- अस्मान्। मृळत- आनन्दयत। विश्वे- सर्वे। आदित्याः-

अखण्डप्रकृतिजाः। अदिते- हे अखण्डप्रकृते। सजोषाः- समानप्रीतयो यूयम्। अस्मभ्यम्- नः।

बहुलम्- प्रभूतम्। शर्म- मङ्गलम्। वि- विशेषेण। यन्त- यच्छत ॥५॥

मा नो वृकाय वृक्यै समस्मा अघायते रीरधता यजत्राः।

यूयं हि ष्ठा रथ्यो नस्तनूना यूयं दक्षस्य वचसो बभूव ॥ ६.०५१.०६

यजत्राः- पूज्याः। समस्मै- सर्वस्मै। अघायते- पापमिच्छते। वृकाय- हिंसकाय। वृक्यै-

हिंसिकायै। नः- अस्मान्। मा रीरधत- मा वशं नैष्ट। नः- अस्माकम्। तनूनाम्- देहानाम्।

यूयम्। हि- खलु। रथ्यः- नेतारः। स्थ- भवथ। यूयम्। दक्षस्य- बलस्य। वचसः- मन्त्रस्य।

बभूव- ईशाना भवथ ॥६॥

मा व एनो अन्यकृतं भुजेम मा तत्कर्म वसवो यच्चयध्वे।

विश्वस्य हि क्षयथ विश्वदेवाः स्वयं रिपुस्तन्वं रीरिषीष्ट ॥ ६.०५१.०७

वः- त्वदीया वयम्। अन्यकृतम्- इतररचितम्। एनः- पापम्। मा। भुजेम- भुङ्क्ष्महि।
पापिपापभोजनं पापिसंसर्गेणैव भवति। तस्मात्पापिसङ्घो मा भवत्विति भावः। यत्- येन कृतेन।
चयध्वे- बाधध्वे। तत्। कर्म। वसवः- हे शरण्या देवाः। मा। कर्म- कार्ष्म। विश्वदेवाः- हे सर्वे
देवाः। विश्वस्य- सर्वस्य। हि- खलु। क्षयथ- ईश्वरा भवथ। रिपुः- शत्रुः। तन्वम्- स्वदेहम्।
स्वयम्। रीरिषीष्ट- हिंस्यात्॥७॥

नम इदुग्रं नम आ विवासे नमो दाधार पृथिवीमुत द्याम्।

नमो देवेभ्यो नम ईश एषां कृतं चिदेनो नमसा विवासे॥ ६.०५१.०८

नमः- नमस्कारः। उग्रम्- तीक्ष्णः। नमः- नमस्कारम्। आ- आभिमुख्येन। विवासे- परिचरामि।
नमः- नमस्कारः। पृथिवीमुत द्याम्- द्यावापृथिव्यौ। दाधार- धारयति। देवेभ्यः- देवताभ्यः।
नमः- नमस्कारः। एषाम्- एतेषां देवानाम्। ईशे- ईश्वराय। नमः। कृतम्- रचितम्। एनः-
पापम्। नमसा- नमस्कारेण। विवासे- वर्जयामि॥८॥

ऋतस्य वो रथ्यः पूतदक्षानृतस्य पत्स्यसदो अदब्धान्।

ताँ आ नमोभिरुरुचक्षसो नृन्विश्वान्व आ नमे महो यजत्राः॥ ६.०५१.०९

ऋतस्य- प्रकृतिनियतिभूतसत्याख्यस्य रथस्य। रथ्यः- नेतृन्। पूतदक्षान्- पवित्रसमर्थान्।
ऋतस्य। पत्स्यसदः- सद्गनिवासान्। अदब्धान्- अहिंस्यान्। उरुचक्षसः- विस्तृतदृष्टियुक्तान्।
नृन्- नेतृन्। विश्वान्- सर्वान्। यजत्राः- हे पूज्याः। महः- महतः। वः- युष्मान्। तान्। आ
नमोभिः- नमस्कारवचनैः। आ नमे- प्रणमामि॥९॥

ते हि श्रेष्ठवर्चसस्त उ नस्तिरो विश्वानि दुरिता नयन्ति।

सुक्षत्रासो वरुणो मित्रो अग्निर्ऋतधीतयो वक्त्रराजसत्याः॥ ६.०५१.१०

ते- अमी। हि- खलु। श्रेष्ठवर्चसः- उत्तमतेजसः। सुक्षत्रासः- शोभनक्षत्रियाः। वरुणः-
ऋताधिदेवता। मित्रः- स्नेहाधिदेवता। अग्निः- क्रत्वधिदेवता। ऋतधीतः-

प्रकृतिनियतिभूतसत्यधियः । वक्मराजसत्याः- मन्त्राधिपतयः सत्याः । ते । नः- अस्माकम् ।
विश्वानि- सर्वाणि । दुरिता- पापानि । तिरः नयन्ति- तिरस्कुर्वन्ति ॥१०॥

ते न इन्द्रः पृथिवी क्षामं वर्धन्पूषा भगो अदितिः पञ्च जनाः ।

सुशर्माणः स्ववसः सुनीथा भवन्तु नः सुत्रात्रासः सुगोपाः ॥ ६.०५१.११

ते- अमी । नः- अस्माकम् । क्षाम- निवासम् । वर्धन्- वर्धयन्तु । इन्द्रः- परमेश्वरः । पृथिवी-
भूमिः । पूषा- पोषकः सूर्यः । भगः- सौभाग्याधिदेवता । अदितिः- अखण्डप्रकृतिः । पञ्चजनाः ।
सुशर्माणः- मङ्गलाः । स्ववसः- शोभनरक्षकाः । सुनीथाः- शोभननीतिसम्पन्नाः । नः- अस्माकम् ।
सुत्रात्रासः सुगोपाः- शोभनपालकाः । भवन्तु- सन्तु ॥११॥

नू सद्भानं दिव्यं नंशि देवा भारद्वाजः सुमतिं याति होता ।

आसानेभिर्यजमानो मियेधैर्देवानां जन्म वसूयुर्ववन्द ॥ ६.०५१.१२

नु- क्षिप्रम् । देवाः- हे देवताः । भारद्वाजः- दत्तहविष्कः । दिव्यम् । सद्भानम्- सदनम् । नंशि-
व्याप्नोतु । होता- देवानामाह्वाता उपासकः । सुमतिम्- शोभनमतिम् । याति- प्राप्नोति । मियेधैः-
मेधाहैः । आसानेभिः- उपासकैः । यजमानः- पूजको दाता सङ्गतिकारकः । वसूयुः- सम्पत्कामः ।
देवानां जन्म- देवान् । ववन्द- वन्दते ॥१२॥

अप त्वं वृजिनं रिपुं स्तेनमग्ने दुराध्यम् । दविष्ठमस्य सत्पते कृधी सुगम् ॥ ६.०५१.१३

अग्ने- सर्वभूतहितकृतो । त्वम्- तम् । वृजिनम्- आवर्जनीयम् । रिपुम्- शत्रुम् । स्तेनम् । दुराध्यम्-
दुःखप्रापकम् । दविष्ठम्- दूरतमम् । अप अस्य- अपक्षिप । सत्पते- सत्तापालक । सुगम्- मार्गं
सुगम्यम् । कृधि- कुरु ॥१३॥

ग्रावाणः सोम नो हि कै सखित्वनाय वावशुः । जही न्यशत्रिणं पणिं वृको हि षः ॥ ६.०५१.१४

सोम- रस । नः- अस्माकम् । ग्रावाणः- रसनिष्पादकस्थैर्यप्रतीकपाषाणाः । सखित्वनाय- मैत्र्यै ।
वावशुः- कामयन्ते । अत्रिणम्- सुखादिं दुःखनिधनं भक्षकम् । पणिम्- लोभभावनम् । जहि-
नाशय । सः- तत् । वृकः- आदानपरम् । हि- खलु ॥१४ ॥

यूयं हि ष्ठा सुदानव इन्द्रज्येष्ठा अभिद्यवः । कर्ता नो अध्वन्ना सुगं गोपा अमा ॥ ६.०५१.१५
इन्द्रज्येष्ठाः- इन्द्रमुख्याः । अभिद्यवः- अभितो द्योतकाः । यूयम् । हि- खलु । सुदानवः-
शोभनदायकाः । स्थ- भवथ । गोपाः- हे गोप्ताः । अमा- सहैव । नः- अस्मभ्यम् । अध्वन्-
मार्गे । सुगम्- सुखम् । आ- समन्तात् । कर्त- कुरुत ॥१५ ॥

अपि पन्थामगन्महि स्वस्तिगामनेहसम् ।

येन विश्वाः परि द्विषो वृणक्ति विन्दते वसु ॥ ६.०५१.१६

अपि- अपि च । येन । विश्वाः- सर्वान् । द्विषः- द्वेष्टन् । परि वृणक्ति- नाशयति । वसु- सम्पदम् ।
विन्दते- लभते । तम् । स्वस्तिगाम्- क्षेमेण गन्तव्यम् । अनेहसम्- अदोषम् । पन्थाम्- मार्गम् ।
अगन्महि- प्राप्ताः स्मः ॥१६ ॥